

EEN HYBRIDE ERVARING

Hedendaagse muziek in Nederland en Vlaanderen

Joep Christenhusz presenteert een mooie studie over gecomponeerde muziek uit de eenentwintigste eeuw in de Lage Landen. De publicatie volgt exact tien jaar na *Hedendaagse muziek in Nederland en Vlaanderen* van Emile Wennekes en ondergetekende, een boek dat Ons Erfdeel vzw in 2006 in zes talen uitbracht.¹ Waar toen twee auteurs nodig waren om dit veld met kennis van zaken te bespreken klaart Christenhusz deze klus alleen. Tijdens zijn studie musicologie aan de Universiteit van Utrecht hield hij de vinger aan de pols van de Nederlandse nieuwe muziek, en dankzij een bijkomende opleiding compositie aan het Koninklijk Conservatorium van Antwerpen raakte hij ook goed vertrouwd met wat in Vlaanderen gaande is op het vlak van hedendaagse muziek.

Naast het enkelvoudige auteurschap zijn nog andere verschillen vast te stellen. Het boek uit 2006 bevat naast twaalf portretten van Nederlandse en acht portretten van Vlaamse componisten ook profielen van muziekorganisaties die de hedendaagse muziek in Nederland en Vlaanderen ondersteunen, zoals ensembles, festivals, uitgeverijen of muziek-educatieve organisaties. *Componisten van Babel* handelt slechts over zes Nederlandse en vier Vlaamse componisten, waardoor bij gelijke boekomvang veel meer ruimte ontstaat om de muziek van deze tien componisten diepgaand te bespreken. Een ander opmerkelijk verschil is dat Christenhusz zich beperkt tot muziek van de jongste generatie, die ook de zijne is: componisten die in de jaren 1970-80 opgroeiden, in de jaren 1990 een eigen geluid ontwikkelden en sinds 2000 een bepaalde stem werden. Mede daardoor is de keuze voor deze componisten eigenzinniger, en minder ingegeven door het verlangen een zo breed mogelijk stilistisch palet van de hedendaagse muziek in de Lage Landen voor te stellen.

Een ruwe schatting leert dat een zestigtal componisten onder de veertig jaar zich de voorbije jaren in Nederland en Vlaanderen heeft laten opmerken. Christenhusz verwijst naast eigen voorkeur en

Merlijn Twaalfhoven

interesses ook nog naar het feit dat de tien geselecteerde componisten de eigen tijdgeest het best zouden weerspiegelen. Latent schemeren daarin referentiekaders van Theodor W. Adorno en Norbert Elias door: de eis dat muziek *zeitgemäß*, op de hoogte van de tijd, moet zijn (Adorno) en de opvatting dat het beschavingsproces een samenspel is van psychische en sociale factoren (Elias). Al even impliciet maar ook onvermijdelijk is dat een dergelijke selectie een voorschot neemt op de erkenning van het muziekhistorische belang en de esthetische kwaliteit van de besproken componisten. Hoewel elke schrijvende luisteraar ongetwijfeld eigen, andere accenten zou leggen, is de keuze van Christenhusz toch zeer overtuigend.

Met verwijzingen naar Auke van der Woud, Walter Benjamin, Alessandro Baricco en Hans Ulrich Gumbert bakent de auteur in de inleiding het theoretische speelveld af waarin de tien essays elkaar ontmoeten. De huidige tijdgeest kent volgens hem een grote hybriditeit en spraakverwarring – vandaar

Een verschil tussen de hedendaagse muziek in Nederland en Vlaanderen is de veel grotere affiniteit in het Noorden met geïmproviseerde en populaire muziek

de keuze voor de hoofdtitel. Dat heeft niet alleen te maken met het grote en extreem heterogene aanbod aan snelle informatie en impulsen, maar vooral met een andere manier van waarnemen, wat dan weer leidt tot een gewijzigde omgang met de werkelijkheid en met kunst. De muzikale ervaring van de eenentwintigste eeuw is volgens de auteur gekenmerkt door een omslag van een traag geestelijk verzinken in de diepte naar een dynamische beleving van de oppervlakte. Die vaststelling is niet nieuw, maar in tegenstelling tot bijvoorbeeld Nicholas Carr (*The Shallows: What the Internet is Doing to Our Brains*, 2011) verbindt Christenhusz daar geen cultuurpessimistische gevolgen aan, net zo min als Baricco trouwens (*De barbaren*, 2006).

Binnen dit overkoepelende thema werkt de auteur vier of vijf clusters uit die overeenkomsten en verschillen tussen de besproken componisten in de verf zetten: toepassing van moderne technologie en nieuwe media (Michel van der Aa en Stefan Prins), stilistisch pluralisme (Micha Hamel en Joey Roukens), performativiteit als een benadering van muziek waarin de uitvoering op het “werk” en de uitvoerder op de componist primeert (Joachim Brackx en Merlijn Twaalfhoven), en het aftasten van de grenzen van de eigen componeerpraktijk (Wilbert Bulsink en Mayke Nas). Daan Janssens en Annelies Van Parys vormen binnen deze culturele context een kritische tegenstem, “een stem die de haastige, gefragmenteerde tijdgeest niet zonder meer beaamt, maar kritisch bevraagt en er zo een reactie op formuleert” (p. 18).

Zoals in elke (muziek)historische constructie bieden de gekozen ordening en interpretatie nieuwe, waardevolle inzichten terwijl andere aspecten daardoor juist op de achtergrond moeten blijven. De Nederlandse hedendaagse muziek adopteerde al vroeg buitenlandse componisten. Jongere componisten als Yannis Kyriakides of Hugo Morales Murguía, die de Nederlandse muziek kleuren zoals voorheen bijvoorbeeld Richard Ayres of Richard Barrett, zijn niet vertegenwoordigd in het boek.

Een ander verschil tussen de hedendaagse muziek in Nederland en Vlaanderen is de veel grotere affiniteit in het Noorden met geïmproviseerde en populaire muziek. Die breuklijn berust niet zozeer op een onderscheid in waarnemingsmodus (zie hiervoor), maar veeleer op een verschillende traditie. Louis Andriessen, Misha Mengelberg, Willem Breuker of later Martijn Padding waren sinds de late jaren 1960 tuk op muzikale grensoverschrijdingen. Met uitzondering van de groep rond Maximalist! gebeurde dat in Vlaanderen veel minder, en dat verschil laat zich tot op vandaag voelen.

Componisten van Babel is in alle opzichten een voltreffer. Het boek is zeer informatief en bevat interpretaties die wezenlijk inzicht bieden in de muziek van de tien behandelde componisten. Zo toont Christenhusz bijvoorbeeld haarfijn aan dat de vermenging van encensering, film en muziek in het (opera)werk van Michel van der Aa slechts een middel is om de achterliggende grammatica van gelaagdheid en gelijktijdigheid te veruiterlijken. Door het overkoepelende perspectief van de hybride muzikale ervaring in de eenentwintigste eeuw is *Componisten van Babel* meer dan een losse aaneenrijging van tien essays. De tekst is zeer coherent, en bovendien verwoord in een mooie, vlot leesbare stijl.

Ik heb slechts één kritische kanttekening. Het boek ontstond in de context van de ArtEZ hogeschool voor de kunsten in Arnhem. Blijkbaar moest ook de afdeling typografie aan het werk gezet worden, met als gevolg dat de tien componisten in het boek niet met hun naam, maar wel met een grafisch symbool worden aangeduid. Een terugkeer naar het hiërogliefenschrift biedt ongetwijfeld mooie perspectieven voor de grafisch ontwerper, maar allerm minst voor de lezer.

MARK DELAERE

JOEP CHRISTENHUSZ, *Componisten van Babel. Veelstemmigheid in de gecomponeerde muziek van nu in Nederland en Vlaanderen*, ArtEZ Press, Arnhem, 2016, 144 p.

NOOT

1. EMILE WENNEKES & MARK DELAERE, *Hedendaagse muziek in Nederland en Vlaanderen*, Ons Erfdeel vzw, Rekkem, 2006, 128 p. Uitgegeven in het Nederlands, Frans, Duits, Engels, Spaans en Italiaans.